

Марина ЗАХАРЕВИЧ,

викладач кафедри української та іноземної мов

Вінницький національний аграрний університет (м. Вінниця)

МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ Й ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ОСВІТИ В УМОВАХ СУЧАСНИХ ВИКЛИКІВ І ЗАГРОЗ

Безпосереднім чинником впливу на розвиток суспільства є сучасна освіта. Система освіти стає об'єктом безпрецедентних викликів і загроз під час стрімких глобальних змін. Організація освітнього процесу, адаптація освітніх програм та впровадження інноваційних технологій є одними із завдань, які потребують нових методичних підходів. Для того, щоб розглянути методологічні основи розвитку освіти в умовах сучасних викликів, а також проаналізувати особливості цього процесу, потрібно проаналізувати освітні підходи.

1. Методологічні принципи сучасної освіти.

1.1. Гуманістичний підхід.

У методиці виховання закладена орієнтація на всебічний розвиток особистості. Наголошується на створенні умов для самореалізації, критичного мислення, розвитку творчих здібностей учнівської та студентської молоді. Коли знання швидко стають застарілими, а здатність до адаптації та інноваційне мислення – основною конкурентною перевагою, такий підхід є особливо актуальним.

1.2. Компетентнісний підхід.

Навички, необхідні для успішної професійної та соціальної діяльності, включені в компетентнісний підхід. Це передбачає розвиток як професійних компетенцій, так і так званих «м'яких» навичок, таких як спілкування, робота в команді, лідерство та емоційний інтелект. Важливою складовою цього підходу є інтеграція освітніх програм із реальними потребами ринку праці та суспільства.

1.3. Інноваційний підхід.

Новітні технології, такі як штучний інтелект, доповнена реальність і віртуальні лабораторії, роблять навчання більш інтерактивним і адаптивним.

Використання новітніх технологій, таких як штучний інтелект, доповнена реальність і віртуальні лабораторії, робить навчання більш

інтерактивним та адаптивним. Гейміфікація, онлайн-платформи для дистанційного навчання та системи адаптивного навчання дозволяють врахувати індивідуальні потреби здобувачів вищої освіти у складі сучасних освітніх методик.

2. Виклики та загрози для розвитку освіти.

2.1. Пандемія COVID-19.

Пандемія COVID-19 значно вплинула на освітній процес у всьому світі. Закриття шкіл, університетів та інших закладів освіти поставило під загрозу доступ до якісної освіти для багатьох здобувачів. Хоча дистанційні технології змогли частково компенсувати цей вплив, вони також створили нові виклики, такі як втрата мотивації до навчання, соціальна ізоляція учнів і труднощі в організації практичних занять.

2.2. Політичні та економічні кризи.

Політична нестабільність і економічні кризи також негативно впливають на освітню систему. Скорочення фінансування закладів освіти, брак ресурсів для модернізації інфраструктури, масова еміграція викладачів і здобувачів – все це створює значні перепони для якісної освіти. У деяких країнах військові конфлікти та насильство роблять навчання небезпечним або неможливим, що потребує міжнародної підтримки для вирішення цих проблем.

2.3. Етичні виклики цифровізації.

Цифровізація освітнього процесу – одна з найбільших змін за останні роки. Коли більшість закладів освіти були змушені переходити на дистанційний або змішаний формат навчання, виникла необхідність реагувати. Цифрові технології дозволили забезпечити безперервність освіти, але водночас виявили низку проблем, зокрема низький рівень цифрової грамотності окремих груп населення.

3. Особливості розвитку освіти в умовах сучасних викликів.

3.1. Адаптовані новітні професійні вимоги.

З'являються нові професії у сфері інформаційних технологій, енергетики, екології та інших сферах, оскільки ринок праці швидко змінюється. Водночас система освіти має реагувати на ці зміни. На формування програм перепідготовки та підвищення кваліфікації дорослих впливають заклади вищої освіти.

3.2. Культурні та соціальні виклики.

Питання інклюзії, міграції та культурного розмаїття є важливими у контексті соціальних і культурних проблем, з якими стикається система освіти. Освіта має забезпечити рівний доступ до знань для всіх груп населення. Інклюзивна освіта дозволяє дітям з особливими освітніми потребами отримувати якісну освіту разом зі своїми однолітками.

4. Перспективи та шляхи подолання викликів.

Для подолання сучасних викликів в освіті необхідно:

- Інвестувати в цифрову інфраструктуру: забезпечення рівного доступу до технологій для всіх учнів і педагогів, розвиток програм підвищення цифрової грамотності.
- Реформувати освітні програми: адаптація освітніх програм до сучасних вимог та глобальних викликів, зокрема через введення нових дисциплін і міждисциплінарних підходів.
- Розвивати інклюзивну освіту: забезпечення рівних умов для навчання всіх категорій учнів, незалежно від їх соціального чи фізичного стану.
- Забезпечити безперервне навчання: створення програм для дорослих, що сприяють перекваліфікації та підвищенню кваліфікації у відповідь на зміну вимог професійної діяльності.
- Розширювати міжнародну співпрацю: використання міжнародного досвіду та співпраця з освітніми установами з різних країн для спільного вирішення глобальних проблем.

Рекомендації та перспективи відновлення освіти в Україні:

- Освіта під час війни вимагає злагодженої співпраці між державними органами, міжнародними організаціями, місцевими ініціативами, соціальними працівниками та незалежними експертами для створення максимально сприятливих умов навчання та захисту дітей.
- Навчальні процеси мають включати не лише методичні матеріали, але також соціальну та емоційну підтримку, культурні заходи та доступ до сучасних технологій. Важливо впроваджувати заходи, які гарантують безпеку для всіх учасників освітнього процесу.
- Потрібно забезпечити рівноцінний доступ до освітніх можливостей для всіх без винятку, уникаючи будь-якої дискримінації чи нерівності. Також варто зосередитися на підготовці та підвищенні компетенцій вчителів і викладачів, які працюють зі здобувачами освіти, які мають

труднощі у навчанні або психологічні травми, що перешкоджають їхній повній інтеграції в освітньому середовищі.

Забезпечення ефективності освіти та відповідності новим реаліям залежать від її методологічних засад розвитку. Підхід до навчання має сприяти розвитку особистості, адаптації до швидких змін і формуванню важливих навичок. Освіта має використовувати інноваційні технології, але водночас враховувати етичні питання та необхідність рівного доступу до освіти в епоху цифрових технологій.

Основними завданнями сучасної системи освіти є розвиток інклюзивної освіти, адаптація освітніх програм до нових професійних викликів та підготовка до життя в умовах постійної невизначеності та глобальних загроз. Для подолання цих викликів важливо забезпечити належне фінансування, міжнародне співробітництво, розвиток цифрової інфраструктури та підтримку освітян. Освіту можна використати для створення сталого, інклюзивного, інноваційного та освіченого суспільства.

Список використаних джерел:

1. Гуржій А. М., Коломоець Т. П. Методологічні основи розвитку освіти в умовах глобальних викликів. Київ : Видавництво НАПН України, 2022. 412 с.
2. Сисоєва С. О. Цифровізація освіти: педагогічні пріоритети. Київ : Національна академія педагогічних наук України, 2023. 312 с.
3. Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді : збірник наукових праць Інституту проблем виховання НАПН України, 2023. 240 с.
4. Освіта в глобальному і національному вимірах: виклики, загрози, ефективні рішення : конференція. Київ : ІПВ НАПН України, 2023. 198 с.
5. Інновації в освіті: методологія і практика в умовах глобальних змін / кол. авторів. Львів : Видавництво Львівського національного університету, 2023. 328 с.
6. Тренди в розвитку післядипломної освіти: сучасні виклики. Черкаси : Академія економічних наук України, 2023. 156 с.